

**1955 ŞUBAT AYINDA PARİS'DE İŞTİRAK EDİLEN
KONGRE VE YAPILAN İLMÎ TEMASLAR HAKKINDA
HUKUK FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA VERİLEN RAPOR**

Prof. Dr. Hüseyin Nail Kubalı

Fakültemiz Profesörler Kurulu kararıyla 1955 Şubatının ilk haftası içinde Paris'e yaptığım ve 8 Şubattan 22 Şubat tarihine kadar devam etmiş olan etüd seyahatim sırasındaki müşahede ve intibalarımı, tensib buyrulduğu takdirde Profesörler Kurulunun da ittilainâ sunulmak üzere, umumî hatlariyle arz etmek isterim.

**

Paris'te onbeş gün devam eden ikametim esnasındaki müşahede ve intibalarımı başlıca üç mevzu üzerinde toplamak mümkündür :

- I — Kongre faaliyeti,
- II — Milletlerarası Hukukî İlimler Cemiyeti ile temaslar,
- III — Paris Hukuk Fakültesi, Mukayeseli Hukuk Enstitüsü ve Mukayeseli Hukuk Merkezi ile temaslar,
- IV — Diğer temaslarım ve netice.

I — Kongre faaliyeti :

İştirak ettiğim kongre «Fransa'yı Tanıma Kongresi = Le Congrès de la connaissance de la France» olup, «Fransız Cumhuriyeti Dostları Cemiyeti» tarafından tertiplenmiştir. Bu cemiyet, Fransa'yı tanıtmak ve sevdirmek gayesiyle kurulmuş olan bir teşekküldür. Reisi, eski Başvekil ve Hariciye Nazırlarından Georges Bidault'dur. İdare Heyeti âzaları arasında eski nazırlardan Ivon Delbos ve P. Ramadier ile Paris Üniversitesi Rektörü Sarrailh vardır. Fransız dostu olan yabancılarla Fransa'yı sevdirmeyi hedef bilen Fransız'ların dahil olduğu bu cemiyetin üyeleri arasında Edouard Herriot, Albert Sarrot gibi tanınmış siyaset adamları, René Cassin, André Siegfried gibi tanınmış ilim adamları ve birçok meşhur edebiyat müntesipleri bulunmaktadır.

İştirak ettiğim bahis mevzuu Kongrenin hedefi, Fransa'nın gerek dili, gerekse tekniği bakımından dünyadaki hali hazır durumunu gözden

geçirmek, salâhiyetli Fransız'larla, Fransız dostu olan yabancı delegelerin bu hususta görüş teatilerini temin etmekte. Kongre, 8 Şubat akşamı Paris Üniversitesi Rektörü Prof. Sarrailh'in riyaseti altında Sorbon'da yapılan bir toplantı ile açıldı. Bu toplantıda Rektör ve diğer Fransız şahsiyetleri konuştular. Yabancı olarak eski UNESCO Umum Müdürü ve halen Meksika'nın Paris Büyük Elçisi Torres - Bodet gayet beğenilen bir nutuk irad etti. Müteakip akşam, Fransız Cumhuriyeti Dostları Cemiyetinin merkez binasında ve ertesi akşam da Hariciye Nezaretinde birer kokteyl verildi. Hariciye Nezaretindeki resmî kabulde delegeler, halen Başvekil olan Hariciye Nazırı Edgar Faure ve Georges Bidault ile tanıştırıldılar.

Kongre, kırktan fazla milletin mümessillerinin iştirakiyle, Üniversite Sitesinde (Dil Komisyonu) ve (Teknik Komisyon) olarak iki komisyon halinde çalıştı. Ben, Fransız dili komisyonuna ayrılmıştım. Enstitü âzasından Fransız Edebiyatı Profesörü Mario Roques'ün riyaset ettiği Dil Komisyonu, dil mevzuunu 1) Fransa'da ve yabancı memleketlerde Fransız dili ve tedrisatı, 2) Fransız dili ile konuşan Belçika, Kanada, İsviçre ve Hayti'de Fransızca tedrisatı, olmak üzere iki zaviyeden mütalâa etti. Her iki bakımdan da Fransızcanın yayılması için sarfedilen ve edilmesi lâzım gelen gayretler ve Fransızca tedrisatında takibedilen ve edilmesi gereken metod üzerinde duruldu. Alliances françaises, yabancı memleketlerdeki Fransız Dostlukları Katolik Komitesi, Dünya Musevî Alyansı, Fransız Layik Misyonu, Paris Üniversitesi Fonetik Enstitüsü, Hariciye Nezareti Kültür Münasebetleri Müdürlüğü, Maarif Nezareti Yabancı Memleketlerle Üniversite Münasebetleri Müdürlüğü gibi teşekkül, müessese ve makamların mümessilleri tarafından Fransızca tedrisatının Fransa'daki ve yabancı memleketlerdeki vaziyeti hakkında raporlar ve şifahî izahat verildi. Türkiye'ye taallük eden noktalarda orta tedrisat müesseselerimizdeki Fransızca tedrisatının ehemmiyetine, Fransız mekteplerinin bu husustaki gayretlerine ve Galatasaray Lisesi tarafından ötedenberi yapılmakta olan tedrisat sisteminin değerine işaret edildi. Bu arada, Dünya Musevî Alyansı Umumî Kâtibi Eugène Weill tarafından kendi teşekküllerinin Türkiye'de eskidenberi ne büyük bir anlayışla ve liberal bir zihniyetle muamele gördüğünü ehemmiyetle belirtti. Fransızca tedrisatında takibedilen metod mevzuunda yaptığım bir konuşmada, Fransızcanın, Türkiye'de, bir kültür dili olarak, ötedenberi haiz olduğu mümtaz mevkii esas itibarile muhafaza etmekle beraber, İngilizcenin, diğer memleketlerde olduğu gibi, Türkiye'de de Fransızca aleyhine büyük bir inkişaf kaydetmekte bulunduğuna, Fransızca tedrisatını, İngilizcede kullanılan pratik ve basit tedris metodundan mümkün olduğu kadar faydalandırmak gerektiğine, bunun için de Türk dilinin çok farklı olan bünyesini de gözönünde tutan bir tedris sisteminin Türk mütehassıslarıyla işbirliği yapılarak, tetkik ve kabul edilmesi lüzum-

muna ehemmiyetle işaret ve vaktiyle İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Okulunda Lektörlük yapmış olmak sıfatıyla, bu okuldaki ve diğer orta tedrisat müesseselerimizdeki Fransızca tedrisatı hakkında umumî malûmat verdim.

Komisyon çalışmaları sonunda, Fransa'da ve yabancı memleketlerdeki Fransızca tedris müesseselerinin takviyesi, Fransızca okutan Fransız öğretmenlerinin terfihi, yabancı memleketlere bol ve ucuz kitap ve hernevi kültür yayınlarının gönderilmesi, hiç olmazsa başlangıç safhası için daha pratik ve basit bir dil tedris metodunun kabulü, diğer sahalarda olduğu gibi kültür sahasında da Fransa'ya düşen vazifelerin yerine getirilebilmesi için, halen kifayetsiz olan malî imkânların arttırılması gibi bazı umumî kanaatlere varıldığı müşahede edildi.

Kongre komisyonları çalışmalarını bitirdikten sonra, Üniversite sitesinin güzel merasim salonunda, İlmî Çalışmalar ve Teknik İlerlemeler Müsteşarı H. Languehambon'un riyaseti altında bir kapanış toplantısı yapıldı. G. Bidault'un ve diğer tanınmış kimselerin hazır bulunduğu bu toplantıda her iki Komisyon Başkanının umumî raporlarını müteakip, tabii ve tevzi edilen programda da gösterildiği üzere, evvelâ bana ve sonra Belçika, İsveç ve Hint delegelerine söz verildi ve son olarak G. Bidault konuştu. Söz verilenlere ayrılan kısa zamanla mukayyet olarak, yaptığım ve diğer yabancı delegelerinkinden farklı bir alâka ve sempati ile karşılandığını memleketim hesabına memnuniyetle müşahede eylediğim beyanatımın Fransızca metnini, müsaadenizle, aşağıya aynen kaydediyorum :

«Messieurs les Présidents, Mesdames et Messieurs;

M. Robert Lange, le dynamique et charmant animateur de ce Congrès me présentant aux délégués français et étrangers, a toujours tenu à préciser que je venais de loin. A l'issue du déjeuner d'hier, répondant à son allocution, j'ai osé lui dire qu'il avait tort de mettre l'accent sur la distance que j'ai dû parcourir pour venir à Paris. Car, comme je l'ai fait remarquer hier, selon un proverbe turc, «Bagdad n'est pas loin pour celui qui est amoureux». De même Paris n'est pas loin du tout pour celui qui aime la France.

Je veux dire par là combien je fus heureux d'avoir été chargé par l'Université d'Istanbul de la mission agréable de la représenter à ce Congrès. En m'accordant cet honneur, elle a pris certainement en considération ma contribution, aussi modeste qu'elle soit, aux resserrements des liens culturels existant entre la Turquie et la France.

En effet, permettez-moi de préciser devant vous que j'ai fondé, alors que j'étais Doyen de la Faculté de Droit d'Istanbul, une Revue où la langue française occupe une place éminente, comme d'ailleurs son nom «Annales

de la Faculté de Droit d'Istanbul» le fait préjuger. J'ai publié par ailleurs, par les soins de ma Faculté, les cours inédits du grand sociologue français Emile Durkheim sur la physique des mœurs et du Droit.

J'ai donc pris part à ce Congrès, en profane certes, mais à titre d'ami délégué par un pays traditionnellement et sincèrement ami de la France.

C'est avec cet esprit de profonde amitié que j'ai suivi de près et avec beaucoup d'intérêt les travaux du Congrès. Ces travaux m'ont permis de faire deux constatations:

En premier lieu, j'ai vu que la diffusion de la langue française à l'étranger exige l'étroite collaboration de la France et du pays intéressé, qu'il s'agisse de maintenir ou de renforcer la position de la langue française dans ce pays. En Turquie, par exemple, la langue française occupe une place importante en tant que langue de culture, mais il est indéniable que l'anglais y gagne chaque jour d'avantage de terrain, comme partout ailleurs. Parmi les diverses raisons qui déterminent cette situation, une, à mon sens, est très importante et tient aux insuffisances de méthode dont souffre l'enseignement du français. Il faut assurer à l'enseignement et à la connaissance du français les facilités de méthode et d'acquisition dont jouit l'anglais au détriment du français. C'est pourquoi j'ai suggéré à la Commission de la langue, d'établir en collaboration avec les spécialistes turcs, une méthode d'enseignement tout à fait appropriée à la structure profondément différente de la langue Turque.

C'est que j'ai vu en second lieu, c'est que la présence de la France dans le Monde exige la prise en considération sérieuse d'une action conjointe de diffusion et de rayonnement de la langue et de la technique françaises. Cette solidarité de la langue et de la technique est plus évidente que jamais à une époque où la matière a la prétention de dominer l'esprit.

J'ai donc souligné, pour conclure, qu'il est réjouissant pour les Amis de la France de la voir, consciente de son historique et noble mission spirituelle, résolue à mettre largement sa langue et sa technique au service des hommes et des peuples, et à contribuer ainsi à la fraternité et à la prospérité humaine.

Je me fais un devoir, en terminant, de remercier vivement l'Association des Amis de la République française de l'accueil si cordial qu'elle a bien voulu me réserver».

(Fransız Cumhuriyeti Dostları Cemiyetinin mecmuasında aynen neşredilecek olan bu konuşmamdan muhtelif Paris gazetelerinde bahsedilmiştir; bazı cümleleri resmimle beraber 24 Şubat 1955 tarihli «Point de Vue, Images du Monde» aktüalite mecmuasında neşir olunmuştur.)

II — Milletlerarası Hukukî İlimler Cemiyeti ile temaslarım :

Üyesi bulunduğumuz «Milletlerarası Hukukî İlimler Cemiyeti»nin, malûm olduğu üzere, Pariste İdare Heyeti âzalığına seçilmiş olduğumdan, yukarda bahsi geçen kongreye iştirakimin verdiği kıymetli fırsattan faydalanarak, bu cemiyetin bir taraftan Merkez Bürosuna mensup zevatla tanışmak ve mahiyeti ve faaliyetleri hakkında yakından malûmat edinmek, diğer taraftan gelecek Eylûl ayı başlarında İstanbul'da yapılması istenen ilmî toplantı hakkında fikir teatisinde bulunmak üzere mezkûr teşekkülün merkez bürosiyle temasa geçtim.

Yaptığım münferit ve mükerrer temaslardan ve UNECSO Umumî Merkezinde benim için bilhassa tertiplenen toplantıdaki konuşmalardan edindiğim bilgileri, faydalı olacağı düşüncesiyle, aşağıya naklediyorum :

1) *Cemiyetin mahiyeti ve teşekkül tarzı*: Evvelce «Milletlerarası Mukayeseli Hukuk Komitesi», (CIDC), adını taşıyan bu teşekkül, malûm olduğu üzere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasınının 55, 56, ve 57 nci maddeleri gereğince, Milletlerarası Ekonomik ve Sosyal İşbirliğini temin eden ihtisas müesseselerinden biri olarak 1945 tarihinde kurulan ve 1946 da Birleşmiş Milletler Teşkilâtına bağlanan UNECSO'nun içtimaî ilimler Departmanı tarafından 1949 tarihinde tesis olunmuştur. UNESCO'nun dünyada sosyal ilimlerin gelişmesini sağlamak maksadiyle muhtelif içtimaî disiplinleri temsil etmek üzere kurmuş olduğu «Siyasî İlimler Cemiyeti», «Sosyoloji Cemiyeti», İlh.. gibi teşekküller arasında yer almaktadır.

1954 Temmuzunda Munich toplantısında verilen bir kararla ve millî komitelerin tasvibi ile, «Milletlerarası Hukukî İlimler Cemiyeti» unvanını alan bu teşekkülün aynı toplantıda kısmen tadil olunan statüsüne göre, merkezi Paris'teki UNESCO merkezindedir. Gayesi; «yabancı hukuk sistemlerinin tetkiki ve mukayese metodunun kullanılması yoluyla dünyada hukukî ilimlerin gelişmesini teşvik etmektir» (Madde 2). Nihaî gayesi ise; «milletlerin birbirini tanımasını ve anlaşmasını kolaylaştırmaktır» (Madde 3). «Bu gayeye ulaşmak için, her çeşit milletlerarası mübadelelere yardım eder ve milletlerarası işbirliği metodu ile hukukçular arasında temasları, hukuk kaynaklarından, hukukî yayınlardan ve vesikalardan istifadeyi teşvil eyler» (Madde 4). «Her memlekette yabancı hukuk sistemlerinin ve mukayeseli hukukun tetkikini hedef tutan müesseselerin inkişafını ve bu müesseselerin bulunmadığı memleketlerde onların kurulmasını teşvik eder» (Madde 5). «Cemiyet, bu vazifeyi mevcut müesseselerden faydalanmak suretiyle ifa eyler; bu müesseselerin faaliyetlerini ahenkleştirir ve onlara yeni kolaylıklar sağlar. Kendisi de bazı çalışmalara re'sen teşebbüs edebilir» (Madde 6)

Cemiyetin üyeleri millî komitelerdir. Millî komiteler, cemiyetin yukarda sayılan gayelerine ve vazifelerine hasrı mesai ederler. Millî komiteler, kendilerine istedikleri ismi verebilecekleri gibi, teşkilâtlarının tarz ve teferruatını, hal ve vaziyete göre, diledikleri gibi düzenlerler (Madde 7 ve 8). Halen cemiyete 26 millî komite iştirak etmiş bulunmakta olup bunlar Almanya, Arjantin, Avusturya, Belçika, Brezilya, Şili, Danimarka, Mısır, İtalya, Birleşik Amerika, Fransa, Yunanistan, Hayti, Hindistan, İtalya, Japonya, Lübnan, Meksika, Nikaragua, Felemenk, Peru, İngiltere, Türkiye, İsveç, Uruguay ve Venezuela'dır.

Cemiyet, bir konseyin yardımıyla yedi kişilik bir «Milletlerarası mukayeseli Hukuk Komitesi» (C.I.D.C.) ve bir Umumî Kâtip tarafından idare olunur. İlmî çalışmaların idaresi ayrı bir Müdüre aittir (Madde 10). Halen Cemiyetin Umumî Kâtibi André Bertrand ve İlmî Çalışmalar Müdürü de Kembriç Üniversitesi Profesörlerinden Lipstein'dir. Konsey, her millî komitenin tâyin edeceği birer murahhastan teşekkül eder (Madde 11). Cemiyet İdare Komitesinin yedi âzasından her biri ayrı bir Devlete mensup olmak gerektir. Bu âzaların, mümkün olduğu kadar muhtelif hukuk sistemlerinin başlıca tiplerini ve bu arada Kontinental hukuk ile «Commun - Law»'ı temsil etmesi lâzımdır (Madde 12). Komite âzaları, millî komiteler tarafından gösterilen namzetler arasından ve Konsey tarafından mektupla ve nisbî ekseriyetle üç sene için seçilirler. Tekrar seçilmeleri caizdir. Komitenin, Birleşik Amerika, İngiltere ve Fransa'yı temsil eden âzaları, bir defaya mahsus olmak üzere altı senelik bir devre için bu memleketlerin millî komiteleri tarafından doğrudan doğruya tâyin olunmuşlardır (Madde 12). Komite, Reisin davetiyle, senede en az bir defa toplanır (Madde 15).

Muaddel statüsünün en esaslı hükümlerini hatırlatmayı faydalı gördüğümüz cemiyetin 1951 de teşkil edilen ilk bürosu — ki yeni statüye göre «Milletlerarası Mukayeseli Hukuk Komitesi» ismini almıştır — aşağıdaki zevattan tereküp etmekte idi :

- Reis : (Fransa) Doyen Julliot de la Morandière
- Âza : (İngiltere) Prof. Gutteridge
- « : (Birleşik Amerika) Prof. A. Coudert
- « : (Mısır) Maitre Waddie Farag
- « : (Yunanistan) Prof. Vallindas
- « : (Danimarka) Prof. Ussing
- « : (İspanya) F. de Sola - Canizarès

1954 Ekim ayında Paris'te millî komiteler tarafından gösterilen namzetler arasında yapılan seçim neticesinde, vefat eden İsveç delegesi

Ussing'in yerine İsveç'li Prof. Sandström, Mısır delegesi Farag'ın yerine Prof. Hüseyin Nail Kubalı, Yunan delegesi Vallindas'ın yerine de Alman Profesörü Zweigert seçilmiş, iki sene evvel vefat eden Prof. Gutteridge'in yerine de İngiliz Millî Komitesi tarafından Kembriç Üniversitesi Profesörlerinden Hamson tâyin olunmuştur.

Cemiyetin gelir kaynaklarından başlıcası UNESCO'nun 1954 e kadar yılda 4.500 dolar iken 1955 - 1956 yılı için 6.000 dolara çıkarılan malî yardımı teşkil etmektedir. Bu miktarın UNESCO'ya bağlı diğer cemiyetler için olduğu gibi, 7.500 dolara iblâğ olunması memuldür. Talî derecedeki malî kaynak da millî komitelerin her sene azamî 200 dolar olan yardımlarıdır. Halen yardım yapan komiteler İngiliz, Alman, Amerikan, Lübnan, Fransız ve Arjantin Millî Komiteleridir. Türk Millî Komitesinin de ilerde yardımda bulunacağı ümid edilmektedir. Diğer bir malî kaynak da bazı ilmî çalışmaların yapılması için cemiyetle UNESCO arasında yapılan mukavelelerle bu son teşekkül tarafından verilen ücretlerden temin olunan tasarruflardır. Büyük Amerikan tesislerinden de yardım temini umulmaktadır.

UNESCO bu teşekkülü kurarken, meşhur İngiliz Mukayeseli Hukuk âlimi Gutteridge ile tanınmış Fransız komparatisti René David ile Mısır'lı hukukçu Waddie Farag'a müracaat etmiş ve bu zevat, ihtisaslarına uygun olarak, bu müessesesinin daha ziyade bir Mukayeseli Hukuk teşekkülü olmasını düşünmüş ve ona «Milletlerarası Mukayeseli Hukuk Komitesi» ismini vermeği uygun görmüştü. Halbuki UNESCO, kurduğu diğer sosyal ilim cemiyetlerine muvazi olmak üzere, yalnız Mukayeseli Hukuku değil, umumiyetle hukuk branşını alâkalandıran bir cemiyetin tesisi arzusunu ötedenberi izhar etmiştir. Evvelce zikrettiğimiz veçhile, 1954 Temmuzunda Munich'te verilen karar gereğince, yapılan isim değişikliği bu arzuyu tatmin etmek ve bu sayede UNESCO'nun daha fazla malî müzaheretini sağlamak maksadına matuftur. Bilindiği üzere yapılan isim değişikliği, millî komitelerin, statü gereğince, tasvibine arz olunmuş, Türk Millî Komitesi de bu husustaki muvafakatini bildirmiştir. Bu son vaziyete göre cemiyet, kendisini geniş mânasiyle hukuk ilminin mümessili telâkki etmekle beraber, hukuk ilminin cihanşümül inkişafının ancak yabancı hukukların tetkiki ve mukayese metodunun tatbiki ile mümkün olduğu kanaatine sadık kalmaktadır. Şu noktayı açıklamak gerektir ki, cemiyet münhasıran ilmî meselelerle meşgul olan bir teşekküldür. Şu veya bu kategori hukukçuları alâkalandıran teşkilâtla ve meslekî problemlerle meşgul olmaz. Bu sebepten dolayı cemiyetin âzaları olan millî komiteler, her memlekette umumiyetle ve bilhassa Üniversite mensuplarından terekküp etmektedir. Böyle olmakla beraber, millî komitelerin hukuk ilmi ile ilgilenmek isteyen hâkim,

avukat ve İlh.. hukukçu kategorilerini de içine alması temenniye şayan görülmektedir.

2) *Cemiyetin faaliyetleri* : Milletlerarası hukukî İlimler Cemiyeti gerek re'sen, gerekse UNESCO ile birlikte olmak üzere, geniş mânasiyle hukukî documentation çalışmalarında bulunmuş, bu mevzuda mühim bazı eserler, vesikalar neşretmiştir. Bu cümleden olmak üzere :

a) İngiliz Mukayeseli Hukuk âlimi Gutteridge'in «Comparative Law» isimli eserini Fransızcaya tercüme ettirmiş ve «Catalogue de documentation juridique dans le monde» isimli bir eserin neşrini UNESCO'nun yardımıyla temin etmiştir. İkinci tabı hazırlanmakta olan bu eserin, mevcudu kalmayan birinci tabındaki memleketimize ait malûmat tarafımdan hazırlanmıştır.

b) «Muhtelif Hukukların veya Hukuk Sistemlerinin Tetkikine Giriş» ismini taşıyan neşriyat serisinin hazırlanmasını teshil ve himaye etmiştir. Bay ve Bayan Tunc tarafından yazılan «Birleşik Amerika Hukukuna Giriş» ile René David ve J. Hazard tarafından telif olunan «Sovyet Hukukuna Giriş» isimindeki eserler, bu neşriyat arasındadır.

c) Şerhli bir bibliyografya serisinin hazırlanmasına yardım etmiştir. 1952 de R. David tarafından New - York'ta İngilizce olarak yayınlanan İngiliz ve Alman hukukuna, 1954 de neşredilen İspanya hukukuna, bu ay intişar etmiş olması gereken ve yukarda adları geçen bay ve bayan Tunc'un eserlerinin üçüncü cildini teşkil edecek olan «Birleşik Amerika Hukuku»'na müteallik bibliyografyalar bu seriye dahildir. Bunlardan başka, İngiliz ve Alman hukukuna müteallik diğer bibliyografyalarla, İskandinav, Arjantin, İtalyan ve Yugoslav hukuklarına ait bibliyografyaların hazırlanması ikmal edilmiş bulunmaktadır.

d) Cemiyet, yukardaki yayınlardan başka, UNESCO ile yaptığı mukaveleler gereğince, tanınmış mütehassıslara muhtelif memleketlerde hukuk tedrisatına müteallik raporlar hazırlatmıştır. (Bu raporlar UNESCO'nun dünyada içtimaî ilimlerin tedrisi hakkında yaptığı geniş anket kadrosuna girmektedir). Şimdiye kadar verilmiş olan raporlar Mısır, Birleşik Amerika, Fransa, İngiltere, Hindistan, Meksika, İsveç, Yugoslavya, Almanya, Belçika ve Lübnan'a taallük etmektedir. Bu anket, Milletlerarası Hukukî İlimler Cemiyeti tarafından hazırlanması sağlanan ve Paris Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Eisenman tarafından yazılıp UNESCO'ca neşri temin olunan bir umumî rapor halinde yayınlanmış bulunmaktadır.

Cemiyet, bundan ayrı olarak UNESCO'ya istiklâle yeni kavuşmuş memleketlerin anayasaları ve bazı memleketlerde yapılan ziraî ıslahat ve İlh.. hakkında mufassal raporlar da tevdi etmiş bulunmaktadır.

Cemiyet nihayet, gerek kendi teşebbüsü ile, gerekse UNESCO ile yaptığı mukaveleler hükmüne uyarak, muhtelif ilmî kollokyumlar tertip etmiştir. 1952 de Cambridge'de hukuk tedrisatı, 1954 de Munich'te devletlerin milletlerarası vecibeleri ve yine aynı tarihte ve aynı şehirde Mukayeseli Hukuk Enstitülerinin vazife ve çalışma şekilleri hakkında yapılan kollokyumlar bu cümledendir.

Cemiyet 1954 Eylûlünde Münich'te alınan karar gereğince İstanbul'da ve mümkün olmadığı takdirde, Hollanda'da biri «Audi alteram partem» hukukî vecizesine, diğeri «Farklı içtimaî ve kültürel an'anelere sahip bir memleket tarafından yabancı bir hukuk sisteminin iktibasından doğan meseleler» mevzuuna taallûk etmek üzere, iki kollokyum tertip edecektir.

Diğer taraftan 1956 Eylûlünde, Barselon Mukayeseli Hukuk Enstitüsünün teşebbüsü ile bu şehirde milletlerarası bir Mukayeseli Hukuk Kongresi toplanacaktır. Kongrenin mevzuu, bu Eylûl ayında İstanbul'da olmadığı takdirde Hollanda'da konuşulacak hususlarla hukuk tedrisatı meselesidir.

Cemiyet bürosiyle yaptığım temaslar sırasında öğrendiğime göre, geçen sene Montévidéo'da yapılan UNESCO Kongresinde verilen karar gereğince, UNESCO, gayesine uygun olarak, Şark ile Garp arasında ilmî sahada bir işbirliği imkânlarını aramak üzere bu sene bir nevi symposium tertip etmeği düşünmektedir. Belki İstanbul'da yapılması teklif edilecek olan bu ilmî toplantıda, demirperde gerisi memleketlere mensup olan ve olmayan mahdud miktarda hukukçuların «kanunîlik, hâkimiyet, adalet, hâkim teminatı ve İlh..» gibi bazı mevzular üzerinde Şarka ve Garba mahsus hukuk telâkkilerinin karşılaştırılması ve mukayesesi mülâhaza edilmektedir. Henüz bir tasavvurdan ibaret olan bu mevzuun, daha ziyade yüksek hükûmet mahfillerimizi ehemmiyetle ilgilendirecek bir mevzu olduğu aşikârdır.

Milletlerarası Hukukî İlimler Cemiyetinin Merkez Bürosu ile yaptığım müteaddit temaslar esnasında ve UNESCO Umumî Merkezindeki içtimada üzerinde durduğum ikinci ehemmiyetli mevzu da Cemiyetin Eylûl ayı başlarında İstanbul'da yapılmasına 1954 Münih Toplantısında karar verdiği ilmî kollokyumlar oldu. Paris'e hareket etmeden evvel, gerek Mukayeseli Hukuk Enstitümüzle, gerekse Dekanlıkla yaptığım görüşmelerden, bu kollokyumların burada yapılmasında karşılaşılması kuvvetle melhuz muhtelif zorluklar hakkında edindiğim kanaati, münasip lisanla oraya aksettirmek lüzumunu duydum. Filhakika, kendilerine yabancı delegelerin ikamet masraflarını karşılamak üzere istedikleri tahsisatın, yeni yıl bütçesinin henüz kabul edilmemiş olması sebebiyle, şimdiye kadar temin edilememiş olduğunu ve bilhassa o tarihte diğer kongrelerin yapılması daha evvel kararlaştırılmış olduğu için, otellerin tamamen tutulmuş bulunduğunu ve

aynı tarihte tatil dolayısıyla öğretim üyelerimizden bir kısmının İstanbul'da olamayacaklarını söyleyerek, toplantıların 1956 Şubatına veya Nisanına tehirini istedim. Fakat, tehirin asla mümkün olmadığını, toplantıların İstanbul'da yapılmasını şiddetle arzu ettiklerini, aksi takdirde çok üzüleceklerini bildirerek, bu hususta Fakültemizin müzaheretinin teminini rica ettiler. Bu itibarla, keyfiyeti Dekanlığa ve gerekirse Profesörler Kuruluna arzedilmek üzere Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Müdürü ve adı geçen Cemiyetin Türk Millî Komitesi Başkanı Ord. Prof. K. Birsen'e yazı ile bildirmiş bulunuyorum.

Cemiyet tarafından izhar edilen bu şiddetli arzunun tatmininin, Fakültemizin ilmî perestiji ve memleketimizin Milletlerarası itibarı bakımından son derece uygun olacağı kanaatinde ve Fakültemizin ve ilgili makamların bu hususta gereken yüksek müzahereti esirgemiyecekleri ümidindeyim.

Diğer cihetten, mukarrer toplantılara hazırlık olmak üzere, cemiyetin ilmî çalışmalarını idareye memur Cambridge Üniversitesi Profesörlerinden Lipstein tarafından, yabancı kanunların iktibas mevzuu hakkında hazırlanması istenen raporların ihzarı için İstanbul ve Ankara Hukuk Fakülteleri Öğretim üyelerine Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Müdürlüğü tarafından yapılan tebligata şimdiye kadar ancak iki öğretim üyesi tarafından, o da itizar mahiyetinde olarak, cevap verilmiş bulunuyor. Bunun da bahis mevzuu ilmî kollokyumlara kâfi derecede hazırlıklı olup olmamamız bakımından düşündürücü bir keyfiyet olduğu aşikârdır. Mezkûr toplantıların İstanbul'da yapılıp yapılamıyacağı hususunun bu ayın sonlarına doğru Paris'e bildirileceğini, merkez bürosuna taahhüt etmiş olduğumdan, bu hususta bu günlerde bir karara varılmasının lüzum ve ehemmiyetine işaret etmek isterim.

••

III — Paris Hukuk Fakültesi, Mukayeseli Hukuk Enstitüsü ve Mukayeseli Hukuk Merkezi ile temaslarım :

Paris Hukuk Fakültesi ile yaptığım temaslarda, bu Fakültenin ahiren lisans rejiminde yaptığı ıslahat hakkında etraflı malûmat edinmiş bulunuyorum. Faydalı olacağını sandığım bu malûmatı ayrı bir rapor halinde takdim etmek isterim. Şu kadarını hulâsaten tavzih etmek isterim ki, yeni lisans rejimi, hukuk tedrisatında iktisat, siyasi ilimler gibi disiplinlerin yeni ehemmiyetini ve bu tedrisatın çeşitli meslek sahaları için oynadığı hazırlayıcı rolü gözönünde tutarak dört senelik hukuk tahsilinin ilk iki

senesini umumî mahiyetteki temel bilgilere, iki senelik ikinci devreyi de hususî hukuk, âmme hukuku ve siyasî ilimler ve iktisat olarak üç ihtisas şubesine ayırmıştır.

Mukayeseli Hukuk Enstitüsü ile temaslarımda, bu Enstitü ile bizim Enstitümüz arasında daha sıkı bir temasın temini imkânlarını bahis mevzuu ettik. Diğer taraftan (mukayeseli hukuk bakımından evlât edinme) mevzuu üzerinde Enstitü tarafından ikinci defa tabedilecek eserin Türkiye'ye ait kısmını tashih, ikmal ve tevsi etmek üzere, evvelce benden istenen makalenin, vaki ricam üzerine, Prof. İlhan Postacıoğlu tarafından hazırlanıp gönderilmiş olmasının memnuniyetle karşılandığını öğrendim. Orada bulunduğum sırada, Mukayeseli Hukuk Enstitüsü tarafından Doçent Halit Kemal Elbir ve Tarık Tunaya'dan istenen iki konferansın muvaffakiyetle yapıldığını, Enstitü mensuplarının bana vaki ifadelerinden memnuniyetle öğrenmiş bulunuyorum.

Mukayeseli Hukuk merkezi ile yaptığım temaslara gelince; bunlar daha ziyade «yabancı mevzuat yılı»'nın hazırlanmasına iştirakimiz mevzuu etrafında oldu. Bilindiği üzere 1869 da Paris'de kurulan «Mukayeseli Mevzuat Cemiyeti» 1872 denberi yabancı Mevzuat Yıllığı adıyla yabancı memleketlere ait mevzuatın tercüme edilmiş metinlerini neşretmekte idi. Bu yıllık 1938 senesi sonuna kadar bazı ufak fasılalarla neşrolunmuş, İkinci Cihan Harbi sebebiyle yayınlanması inkıtaa uğramıştı.

1951 yılında Mukayeseli Mevzuat Cemiyeti ile Paris Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsünün «Mukayeseli Hukuk Merkezi» adı altında birleşmesi üzerine, mezkûr yılının tekrar neşrine karar verilmiş ve 1939 ile 1949 yılları arasında belli başlı memleketlerdeki mevzuat hareketlerini hülâsa eden bir cildin hazırlanmasına başlanmıştı. Başkanlığım altında genç Profesör ve Doçent arkadaşlardan mürekkep olarak kurulan bir heyet, iş bölümü suretiyle muhtelif mevzuatımıza dair bir rapor hazırlamış ve bu rapor, geçen sene tabedilen ciltte intişar etmişti. Bu suretle, şimdiye kadar yabancı kalemler tarafından pek gayri muntazam ve tatminkâr olmayan bir şekilde yapılan bu iş, ilk defa olmak üzere bizzat Hukuk Fakültesi mensuplarının sistemli mesaisiyle başarılmaya başlanmış oluyor. Mukayeseli Hukuk merkezi yakında 1950 - 1951 yıllarına ait mevzuat hareketlerini ihtiva edecek olan cilt için de rapor yetiştirmemizi benden ısrarla istedi. Bu talebi yerine getireceğimi şahsım hesabına vadetmiş bulunuyorum. Ümit ederim ki, arkadaşlarım benden yine kıymetli yardımlarını esirgemiyerek bu hayırlı teşebbüsün devamını sağlarlar.

Mukayeseli Hukuk merkezi ile vaki temaslarımda bahis konusu olan diğer bir husus da 1952 denberi Himaye Komitesinde âza bulunduğum «Revue Internationale de Droit Comparé»'nin neşriyatına gerek benim ve

gerekse Fakültemize mensup öğretim üyelerinin makale, kronik ve İlh. yazmak suretiyle iştirakleri hakkındaki temenni oldu.

IV — Diğer temaslarım ve netice :

Muhtelif hukukçularla, diğer ilim adamları ve bazı resmî şahsiyetlerle yaptığım bu son kategori temaslar, Fransız Cumhuriyeti Dostları Merkezindeki ve Hariciye Nezaretindeki resmî kabuller, Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Hamel, Edebiyat Faültesi Dekanı Prof. G. Davy, Millî İdare Mektebi Müdürü B. de Fontenay, Agence Européene de Productivité Müdürü R. Grégoire, Milletlerarası Hukukî İlimler Cemiyeti Umumî Kâtibi A. Bertrand ve Komite âzasından da Sola Canisaès ve Büyük Fransız İktisatçısı Collège de France Profesörlerinden F. Perroux'un ve Paris Hukuk Fakültesi İslâm Hukuku Profesörü Millot'nun bana verdikleri ziyafetler kadrosu dahilinde ve son derecede samimî bir hava içinde cereyan etti. Bu sayede yeni ve kıymetli dostluklar kazandım ve bu meyanda Paris Üniversitesi Rektörü Sarrailh ile yakınlık tesis ve temin ettim. Her tarafta gördüğüm alâka ve iltifat, her türlü tarifi üstündedir. Bu arada, Hariciye Nezareti Kültür Münasebetleri Müdürlüğünün ve Müdür muavini M. Jean Baillou'nun çeşitli suretlerle hakkımda gösterdikleri yakın alâkayı ve Fransız Cumhuriyeti Dostları Cemiyetinden de bu vesile ile gördüğüm nezaketi şükranla kaydetmeği bir vazife bilirim.

Bütün bu temaslarımda ve faaliyetlerimde memleketimi ve mensubu olmakla müftehir bulunduğum yüksek ilim müessesesini elimden geldiği kadar iyi bir şekilde temsile gayret etmiş olmakla müsterihim; naçiz şahsım vesilesiyle Memleketim ve Üniversitem hakkında gösterilen büyük alâka ve sempatiden dolayı cidden müftehirim. Bu suretle, iyi bir şekilde cereyan eden şahsî ve beynelmilel temasların büyük faydasını bir defa daha müşahede etmiş ve bu hususta ihtiyar olunan maddî fedakârlıkların mânevi semerelerle karşılanabileceği hakkındaki kanaatimin teyyüd eylediğini görmüş bulunuyorum.

Raporumu bitirirken, aziz Fakültemin ve Rektörlüğün hakkımda izhar buyurdukları teveccüh ve itimaddan dolayı şükranlarımı arz etmeği bir vecibe telâkki ederim.

25 Mart 1955

Hüseyin Nail Kubalı